

"לבניינה של תורה" – חלק רצ

שיחה שנמסרה בביהמ"ד מפי מו"ר רה"י

"ועשו סייג לתורה"

שיחה לימי השובבי"ם

"לדר ודר נספר תהלתך"

היום, ערב ראש חודש שבט, הוא "יום כיפור קטן". זכרו של תאריך זה מחזיר אותי לאותן התחושות ששררו כאן, בבית המדרש, לפני עשרים ושבע שנה. אז בשעה זו ממש התקיימה עצרת כאן בבית המדרש, שהיה מלא מפה לפה, לאחר הכרזתו של שר החוץ העיראקי על כוונתם להשמיד את מדינת ישראל. שיחתו של מו"ר הרב כץ שליט"א רוממה את כולנו לרוממות עצומה. אחרי יומיים אכן החלו לנחות במדינת ישראל הטילים הראשונים.

תקופה זו, שכונתה לימים

"מלחמת המפרץ", נמשכה עד פורים, ובמהלכה נורו על מדינת ישראל שלושים ותשעה טילים ענקיים, ובחסדי ה' לא היו נפגעים! תקופה זו הייתה תקופה רווית מתח, אבל יחד עם זאת שררה בישיבה באותם הימים אווירת התעלות עצומה, שהציבור הרוויח ממנה מאוד. באותם הימים רבים התענו, התקיימו בישיבה תפילות וזעקות, נקבעו משמרים, קבלות אישיות ותיקונים עצמיים. הייתה זו תקופה גדולה של התעלות עצומה.

ואכן, הקב"ה הפליא ניסים גדולים לעם ישראל. על כן, ברצוני בראשונה להודות ברבים לריבוננו של עולם על ניסיו הגדולים שעשה עימנו ועם ישראל כולו במלחמת המפרץ הראשונה. הפסוק אומר:² "לולי ה' שהיה לנו בקום עלינו אדם. אזי חיים בלעוננו בחרות אפם בנו". מיהו שנאמר עליו: "בקום עלינו אדם?" רבי חיים ויטאל³ מסביר שזהו ישמעאל, המכונה "פרא אדם"⁴. "הטוב, פי לא כלו רחמיך, והמרחם, פי לא תמו חסדיך, פי מעולם קוינו לך".

התורה מצפה

מכל אחד ואחד מאיתנו

להיות בן חורין

ולהחליט לעצמו

היכן הוא קובע

את גבולותיו

"נחפשה דרכינו ונחקרה

ונשובה עד ה'"

תכלית הבריאה היא להתקרב לרבש"ע, כפי שב"מסילת ישרים" מגדיר את תכלית האדם:⁵ "להתענג על ה'", להתקרב לקב"ה, שזהו העונג היותר גדול מכל התענוגים שנמצאים בעולם. קל יותר להתעלות בזמן מלחמה, קל יותר להתקרב לקב"ה כשאדם מצוי בעת צרה. אכן, ודאי שאף אחד מאיתנו אינו מעוניין להיות בשעת צרה וגם לא לעמוד בניסיונות, ודאי שאנו

² תהלים, פרק כד, פסוקים ב-ג

³ עץ הדעת טוב, שם (במהלך השני), עמוד 274-272

(במהדורת אור עציון)

⁴ בראשית, פרק טז, פסוק יב

⁵ פרק א

¹ לשם הבנת גודל הנס – הטיל הארבעים נחת בערב הסעודית במחנה צבא ארה"ב ונהרגו ממנו מאות בני אדם.

באותו הזמן. מטרת שיחה זו היא להקנות כלים להתמודדות פנימית-נפשית עמוקה עם ניסיונות היצר של גיל הנעורים, ניסיונות חטאות-נעורים, הלוא הוא תיקון-הברית.

כבר דיברנו בעבר על כך שצריך לקדש את ברית הלשון, אשר היא שורש ברית המעורר.⁸ ברית הלשון הלוא היא לימוד התורה והתחזקות בעניין שמירת הלשון. לשם כך נקבע סדר בכל יום המוקדש ללימוד ענייני שמירת הלשון, ו"אין מזרוין אלא למזרוין".⁹

"ודבק לבנו"

ברצוני לעסוק בדקות שלפנינו בראש המפריעים. אף שדשים בזה ומדברים בזה, כבר לימדנו ה"מסילת ישרים"¹⁰ שיש לעסוק גם בדברים הידועים ולהוסיף להתבונן בהם כל הזמן. בראש המפריעים לנו בהתקרבות לקב"ה ולחרות העצמית עומד דבר נפלא מאוד, והוא האינטרנט. המחקרים המדעיים של השנים האחרונות מורים שהטכנולוגיה הדיגיטלית, למרות כל יתרונותיה, משפיעה על האדם בצורה עמוקה ביותר. השפעתה ניכרת במספר אופנים: השפעה כימית, פיזיולוגית וביולוגית. השפעה זו קיימת על כל אחד מאיתנו הצורך את הטכנולוגיה הדיגיטלית. השימוש באינטרנט מחולל במוחנו, שינויים שוודאי שאיננו חפצים בהם.

מעדיפים להתקרב אל ה' מתוך טובה, אולם, למעשה קשה יותר להתקרב אליו מתוך טובה, ועוד יותר קשה להתקרב אליו מתוך שיגרה.⁶

הודיעונו חכמי הסוד שימי השובבי"ם מסוגלים לתיקון ענייני הקדושה.⁷ קלקול בעניינים אלו הינו קלקול בכל הווייתו הרוחנית של האדם – הוא חוסם את האדם מלהתקרב לשפע הטוב האלקי ולברכה האלקית, ובעיקר חוסם בעדו את ההתקרבות לקב"ה, שזוהי תכלית האדם. חלילה לנו שיעברו הימים המיוחדים הללו ולא ננצלם כראוי. משול הדבר לאדם שקיבל מתנה נפלאה ומיוחדת, אך הוא משאירה בצד ואינו משתמש בה. בדומה לכך, אמר לנו מו"ר הרב יעקב כץ שליט"א בימי "מלחמת המפרץ": "הימים הללו יעברו, הצרה תעבור, השאלה היא כיצד אנו נצא מן הימים הללו? באיזו רמה רוחנית נצא מהם? האם נדע לנצלם לעלייה רוחנית?". אותם ימים של מלחמה וצרה היו מתנה מאת ריבוננו של עולם, כמה כואב על אותו אדם שאינו יודע לנצל את המתנות שקב"ה נותן כדי להתקרב אליו. הקב"ה נותן הזדמנויות לאדם במשך חייו – לעיתים באופן של שמחה ולעיתים באופן של צרה, חלילה – כדי לעורר אותו לעבודת ה'. כך גם נתן לנו רבש"ע את הימים הללו, ימי השובבי"ם, ימים של מתנה, המסוגלים לתשובה באופן מיוחד, כפי שגילו לנו חכמי הסוד.

בעזרת ה', הזמנו לכאן יהודי שידבר על הנושאים הללו, מחר בערב ובשבוע הבא

⁸ עיין ספר יצירה, פרק א, משנה ב. עיין עוד חומת אנך להחיד"א, איוב, פרק לא, ד"ה ברית: "דברית העינים וברית הלשון וברית המעור אחוזים זה בזה במעמד שלשתן וצריך לשמרן, כי האדם לעמ"ל יולד - ר"ת עיניים, מעור, לשון. ואם פוגם בהם - נפש כי תמעול מע"ל".

⁹ ספרי, נשא, אות א. עיין עוד חומת אנך להחיד"א, הושע, פרק יד, ד"ה קחו: "אפשר דתחילת התשובה הוא שמירת הלשון".

¹⁰ בתחילת ההקדמה

⁶ עיין שערי תשובה, שער ב, אותיות א-ו

⁷ עיין באר היטב, אורח חיים, סוף סימן תרפה: "זכתב האר"י ז"ל בפירוש התורה, שימים אלו מסוגלים לתקן עון הקרי יותר מכל השנה להמתענים בהם, לכן מתחיל מפרשת שמות, שאז התחיל השעבוד שנתקן הקרי דאדם הראשון, ונגמר בפרשת: 'כי תקנה עבד עברי'". עיין עוד יסוד ושורש העבודה, שער יב, פרק ב.

ייתכן הדבר! בעמדנו נוכח מלך מלכי המלכים ומבקשים ממנו על כל צרכינו, בה בעת הניתן לפנות ולהתעדכן בדברים צדדיים?! הרי זה נורא! משמעות הדבר היא שכאשר אדם מתפלל לפני רבש"ע הוא מדבר איתו רק באיברי גוף, אבל ליבו נתון לחדשות השעה, והתפילה הלוא היא "עבודה שבלב"!!

ברצוני לצטט מחקר נוסף: "באופן פרדוקסלי, המכשיר הדמוקרטי ביותר בתולדות המין האנושי שולל מאיתנו חרות בסיסית – החרות לשקט ושלווה". איזו הגדרה מיוחדת! במציאות בה אנו חיים אנו מתמכרים למסרים קצרים ומהירים. יש בכל אחד מאיתנו איזשהו חוסר סבלנות וחוסר יכולת לקבל מידע מורכב. נפגעה יכולתנו להעמיק. נפגעה לא רק יכולתנו להעמיק בדברי תוספות, רמב"ן או רבי עקיבא איגר, אלא קשה לנו בכלל ליהנות מאתגר אינטלקטואלי עמוק, מפני שהתרגלנו למחשבה מהירה ושטחית.

רובינו מכורים בדרגות שונות – במקרים הקשים אנשים מכורים, רחמנא ליצלן, לתרבות של טומאה ועריות, אולם במקרים אחרים אדם חש שהוא מחויב להתעדכן במתרחש כל העת. איך יגדלו תלמידי חכמים באווירה כזו? איך יגדלו אנשים בעלי עומק? וכי דבר זה אינו נוגע לנו?! בעל חרות אמיתית הוא זה המסוגל להחליט שלא יקום ממקומו עד שיבין את דברי התוספות, הרמב"ן רבי עקיבא איגר או כל דבר אחר שהוא עוסק בו כעת. הוא בן החורין האמיתי, ואילו אנו התרגלנו שלא להיות בני חורין! אנו משועבדים!¹¹ אין מי

אחוז גדול מאיתנו, מכור ומשועבד לאמצעים הללו ברמה כזו או אחרת. אגדיר מהו "מכור" מבחינה מדעית, משום שאנו טועים בהגדרת מושג זה: המכור הוא אדם הרוצה להפסיק נורמת התנהגות מסוימת ואינו מסוגל. הוא מבזבז על כך אנרגיות ובשל כך משתבשת שגרת חייו. הדבר מוציא אותו מן הסדר הרגיל שלו. – אם נבדוק את עצמנו ניווכח שהדבר נכון גם לגבינו.

הלוא ישנם רבים שמכשיר הסלולארי מלווה אותם כל היום, מהשכמתם ועד לכתם לישון. נשאל את עצמנו שאלת אמת, היום הרי הוא יום של חשבון נפש, יום כיפור קטן: האם אנו מסוגלים להיפרד מהמכשיר הסלולארי, אפילו פרידה שאינה מוחלטת, אלא לשעה או לשעתיים, או שמא אנו חווים את ההיפרדות מהמכשיר הסלולארי כעין עונש, באופן המשווה בספרי המחקר לתחושתו של אדם המוכנס לצינוק? בדומה לכך, מחקר מעניין מספר שמפקדי בסיסי טירונים בצה"ל מדווחים שכאשר אוסרים על המתגייסים להשתמש במכשירים הללו, הם נקלעים למצוקה נפשית. החוקרים מדמים זאת לנרקומן במהלך הימצאותו בתהליך גמילה.

האם אנו – שואל אני את עצמי וכל אחד ישאל את עצמו – איננו אותו הדבר? ייתכן שאיננו מכורים במידה כזו, אולם נבדוק את עצמנו האם אנו יכולים לעמוד בהחלטה שלא להיות זמינים למכשיר הסלולארי בזמנים נבחרים: במשך התפילה, במשך הסדר, בשעת לימוד, בימי שני וחמישי או בימי תענית שובבי"ם. הלוא תפילה היא התקשרות עם בורא עולם, תפילה היא עבודה שבלב, כיצד ייתכן שניתן לראות יהודים טובים שעם גמר תפילת "שמונה עשרה" הם מיד שולפים את המכשיר ומתחילים לגלוש בו. כיצד

¹¹ תענית, דף ב, עמוד א; רש"י דברים, פרק יא, פסוק יג; רמב"ם, הלכות תפילה, פרק א, הלכה א

¹² עיין קהלת, פרק י, פסוקים טז-יז: "אִי לֵךְ אֶרֶץ שְׁמֶלֶךְ נָעַר... אֲשֶׁרֶךְ אֶרֶץ שְׁמֶלֶךְ בְּן חוֹרִים" – "כי ידוע כי אשר ישמעבד ליצרו הרע יקרא משועבד

לחלוטין¹⁷. הרי אם יש לך גג הינך חייב לעשות לו מעקה. אם לא כן, דומה הדבר למישהו המניח לילד בן שלוש לרכב על אופניים על גבי הגג ללא מעקה.

היום הוספנו על כך רובד נוסף. התורה מחייבת אותנו לשים גבולות, היא מצפה מכל אחד ואחד מאיתנו להיות בן חורין ולא להתמכר לסלולארי בכל רמה שהיא, אלא להחליט לעצמו היכן הוא קובע את גבולותיו. בכניסה לבית המדרש בנינו תאים על מנת לאפשר לרוצה להיות בן חורין להניח בהם את המכשיר הסלולארי בטרם ייכנס לבית המדרש, למקום השכינה. בכך הוא יבטא את רצונו להידבק בה' לא רק בשעת מלחמה וצרה, אלא גם בשעת שיגרה.

זהו דבר גדול שאנו מצווים בו בערב ראש חודש שבט, יום כיפור קטן: לעשות חשבון נפש ולבחור לעצמינו את המעקה שלנו, את הגבולות שלנו, כדי שנוכל להיות באמת. אמרו חז"ל¹⁸: "אין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתלמוד תורה" – עלינו להיות בני חורין, אלמלא כן לא נוכל לתלמוד תורה. אנו קרואים לחיות חיי חרות, חיי חופש וחיי אושר. "ובַחֲרַתְּ בַחַיִּים לְמַעַן תַּחֲיֶה אֶתְּךָ וְזַרְעֶךָ"¹⁹.

עריכה: אהד לבובי

¹⁷ עיין מעשה רשת (מאת הרב ניר אביב, בוגר הישיבה) עמודים 52-97; קונטרס האינטרנט בהלכה סימן א: מאמרו של הרב מאיר בראלי בתחומין לא.

¹⁸ אבות, פרק ו, משנה ב

¹⁹ דברים, פרק ל, פסוק יט

שמסוגל לומר שהדבר אינו נוגע לו כלל, ואני כולל בכך גם את עצמי.

"וְשָׁמַר נֶפְשֶׁךָ מְאֹד"

התורה מצווה אותנו¹³: "פִּי תִבְנֶה בַּיַּת חֻדְשׁ וְעָשִׂיתָ מְעָקָה לְגִגְךָ וְלֹא תָשִׂים דְּמַיִם בְּבֵיתְךָ". כותב הרמב"ם¹⁴ בהגדירו את מצווה זו: "אחד הגג ואחד כל דבר שיש בו סכנה וראוי שיכשל בו אדם וימות... וכן כל מכשול שיש בו סכנת נפשות מצות עשה להסירו ולהישמר ממנו ולהיזהר בדבר יפה יפה, שנאמר¹⁵: 'הִשְׁמַר לְךָ וְשָׁמַר נֶפְשֶׁךָ'. ואם לא הסיר, והניח המכשולות המביאין לידי סכנה – ביטל מצות עשה, ועבר על לא תשים דמים". מעתה נישא קל וחומר בעצמנו – אם בנוגע לסכנה גופנית מצווה אותנו התורה להישמר, כל שכן וכל שכן בנוגע לסכנה נפשית הנוגעת לחיי עולם, לחיי נצח! נדמה לי שלפי הדברים הללו כל אחד מצווה בעשה ובלא תעשה לשים גדר על ביתו העצמי – על גופו ועל נפשו – היינו לקבוע גבולות. התורה מצווה אותנו כאן לשים גבולות¹⁶. לגמרי ברור, שעולה מכך שישנו חיוב בלאו ובעשה לשים חסימה של נט-ספרק על המכשיר הסלולארי, זה ברור

כמשרת ועבד לו, אך אשר ישתעבד ליצרו הטוב עושה רצונו תמיד הוא יקרא בן חורין ולא משועבד, כי אין לך בן חורין כעוסק בתורה ומצוות... נמצא עבד לעצמו, והוא גדר החרות בעצם... 'אשריך ארץ שמלכך בן חורין' משעבוד היצר הרע, כי צדיק וכובש את יצרו הוא" (אלשיך).

¹³ דברים, פרק כב, פסוק ח

¹⁴ משנה תורה, ספר נזיקין, הלכות רוצח ושמירת נפש,

פרק יא, הלכה ד

¹⁵ דברים, פרק ד, פסוק ט

¹⁶ עיין אבות, פרק א, משנה א: "ועשו סייג לתורה" – "כעניין שנאמר (ויקרא, פרק יח, פסוק ל): 'ושמרתם את משמרת' – כלומר עשו משמרת למשמרת, והסייג הוא דבר גדול ומשובח לעשות סייג וגדר למצוות, לבל יוכל להיכשל בהם הירא את דבר ה'" (רבנו יונה).

